

En god vei til foreldrehjertet

Terapeuters erfaringer med barns deltagelse ved familievernkontorene i Region Øst.

Av Arve Bjelland Grov,

Psykologspesialist ved Homansbyen Familievernkontor

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	5
HOLDNINGER I ENDRING	7
Frykt og vegring – og ulike kulturer	7
Ytre føringer gir mere mot	7
Prosjekt og faglig inspirasjon som startpunkt.....	8
Nødvendig med faglig fokus	8
Holdninger i endring.....	9
Å LYTTETIL BARNSTEMME	11
En modell i bunn	11
Å berede grunn med foreldrene	11
Hvordan få barna inn på kontoret?	12
Hvordan sikre at det blir barnets stemme?	13
Skape trygge rammer for samtalen	14
Referere barn uten å presse	15
Verktøy	16
Ulike terapeuter – ulike verktøy.....	16
KOR hyppig brukt.....	16
Tilpasning, lek og improvisasjon.....	17
Barns stemme: Tilbake til foreldrene	18
«En god vei til foreldrehjertet»	18
Hva legger terapeutene vekt på?.....	18
Sette foreldre i lytteposisjon	18
Bruke terapeutisk fintfølighet	18
Bruke barn som med-regissører	20
POSITIVE ERFARINGER MED INVOLVERING AV BARN PÅ FAMILIEVERNKONTORENE	21
Kliniske positive effekter ved at barna blir involvert	21
Raskere til kjernen	21
Endring gjennom berøring.....	21
Demping av konflikten.....	22
Foreldre ansvarliggjøres	22
Terapeutisk effekt på barn	23

Positive erfaringer for terapeuten ved å involvere barn	24
Bedre rådgivere	24
Lyst, mening og økt trygghet	24
 NEGATIVE ERFARINGER OG DILEMMAER VED INVOLVERING AV BARN PÅ FAMILIEVERNKONTORENE	 25
Negative erfaringer for barn når de har blitt involvert	25
Når grunnen ikke er beredt godt nok	25
Når foreldrene ikke klarer å ta inn budskapet	25
Når barn ikke snakker fritt	26
Når foreldre oppfører seg dårlig foran barna	26
Når barna ikke selv vil komme	27
 Negative erfaringer for terapeuten ved å involvere barn	 27
Mer tyngende ansvar	27
Mer arbeidskrevende	28
Opplevelse av press ovenfra	28
 AVSLUTNING: NOEN TANKER FOR VEIEN VIDERE I REGION ØST	 29
Vi må holde trykket oppe	29
 Noen temaer videre	 30
Barn i de alvorligste høykonfliktsakene	30
Barn tidlig inn for å forebygge	30
Økt samarbeid på tvers av kontorene	30
Ytterligere dokumentering og systematisering	30

Innledning

De siste årene har det vært et stadig økt fokus på barns rett til å bli møtt og hørt ved Familievernkontorene i Region Øst. Det har vært et skifte i praksis ved at barn i større grad involveres i arbeidet. Skiftet kan både sees i sammenheng med ytre politiske føringer og en generell økt bevissthet på barns rett til å delta aktivt i prosesser som angår dem.

Statistikk fra familievernkontorenes rapporteringssystem viser en svak, men jevn, stigning i barns deltagelse de siste fem årene. Fra BUF-etats side, har det vært et ønske om å få mer kunnskap om hvilket arbeid som ligger *bak* disse tallene. Hvilke erfaringer og refleksjoner gjør man seg rundt involvering av barn ved Region Øst sine 13 familievernkontor?

Andre tertial 2015 fikk jeg i oppdrag fra regionledelsen, ved Synne Engh-Hellesvik, å samle erfaringer med faglig arbeid og involvering av barn i familievernet i region øst. Hun formidlet at hun hadde hørt mye spennende om arbeidet som blir gjort i regionen, og at hun ønsket å lære mer om hvilke erfaringer som er gjort.

Vi avtalte at jeg skulle besøke hvert kontor, og gjennomføre samtaler med ledere og utvalgte medarbeidere som var spesielt opptatt av tematikken. På denne måten ville jeg skaffe meg et best mulig overblikk over praksis og refleksjoner knyttet til arbeidet med barn ved hvert enkelt kontor.

Noen aktuelle spørsmål jeg skulle se på var:

- Hvordan holdningene til å involvere barn i arbeidet har forandret seg.
- Hvordan det jobbes med barn ved kontorene.
- Hvilke erfaringer man har gjort seg på godt og vondt.

I løpet av høsten 2015 har jeg gjennomført samtaler med ledere og ansatte ved Familievernkontoret Asker og Bærum, Familievernkontoret Christiania torv, Familievernkontoret Enerhaugen, Familievernkontoret Gjøvik Fagernes, Familievernkontoret Hamar, Familievernkontoret Homansbyen, Familievernkontoret i Follo, Familievernkontoret Moss Askim, Familievernkontoret Nedre Romerike, Familievernkontoret Otta og Familievernkontoret Otta. Ved alle stedene har jeg møtt engasjerte medarbeidere som har bidratt til innholdet i denne rapporten. Jeg ønsker å takke alle disse for å ha satt av tid og bydd på seg selv i samtalene som vi har hatt.

Det ble gjort lydopptak av alle samtalene jeg gjennomførte. Etter å ha skriftliggjort/transkribert disse, har jeg gjennomgått hver enkelt intervju, og forsøkt å sortere stoffet i henhold til ovenstående spørsmål.

Denne fremstillingen er først og fremst tenkt som en levende fortelling fra feltet og terapeutene selv, om arbeidet med barn på familievernkontorene i Region Øst. Rapporten er ikke ment å gi oversikt over all tilgjengelig metodikk eller intervensjoner i terapeutiske

samtaler med barn. For utfyllende oversikt her, vises det til Folkehelseinstituttets rapporter «Samtaler med barn» (2015) og «Intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt – en kunnskapsoversikt» (2013).

Mitt ønske med denne rapporten, er å illustrere et tverrsnitt av viktig arbeid som gjøres i regionen. Gjennom samtalene ved de ulike kontorene, har jeg fått høre om viktige og berørende møter med barn i familievernnet. Jeg har møtt engasjement så vel som kritiske røster. Jeg har møtt mye arbeidsglede, og samtidig en klar bevissthet på at involvering av barn må være forankret i faglige vurderinger.

Jeg har i denne rapporten fokusert på det arbeidet terapeutene gjør som knytter seg til mekling og foreldrekonflikt som involverer barn. Dette betyr ikke at det ikke også arbeides med andre problemstillinger og bestillinger ved familievernkontorene. Når jeg likevel velger å gjøre en slik avgrensning, skyldes dette dels at terapeutene selv har fokusert spesielt på denne delen av arbeidet. Utover høsten har jeg fått en økende forståelse og respekt for kompetansen som familievernnet har på å møte barn som opplever konflikt mellom foreldrene. Familievernnet gjør selvfølgelig også mye annet meningsfylt arbeid knyttet opp mot barn. Likevel erfarer jeg at nettopp konfliktjobbingen representerer noe unikt som familievernnet er spesielt gode på, sammenlignet med alle andre hjelpeinstanser. Jeg velger derfor å fokusere spesielt på dette temaet i denne rapporten.

Holdninger i endring

Frykt og vegring – og ulike kulturer

Terapeutens holdning til å snakke med barn har forandret seg.

Mange beskriver hvordan vegringen mot å ta inn barn i stor grad har handlet om usikkerhet hos terapeutene selv. En leder sa det slik:

Tidligere kunne vi i langt større grad tenke at det var vanskelig å snakke med barn, og at vi trengte spesiell opplæring eller utstyr, som sandkasse eller hele-verden-skapet, for å sette i gang.

Det var også en utbredt frykt for å skulle gjøre ting verre ved å trekke barna inn på kontoret, og ideen om at barn burde skjermes dominerte i stor grad:

Det var ganske sterke meninger fra flere i gruppen: «Og stakkars barnet, skal de komme hit og fortelle om hvor vanskelig de har det». Alle de tingene der.

Det var en holdning i konfliktsaker før: De må holdes utenfor. Vi må skåne barna.

Litt av motforestillingen mot å snakke med barn, lå også i at terapeutene kjente at de forpliktet seg til et stort ansvar. Om de snakket med barn, burde dette både gjøres ordentlig og respektfullt, og ikke minst føre til noe konkret. Et slikt ansvar føltes tungt å ta over seg for den enkelte terapeut.

Spesielt tungt kunne dette være ved kontor hvor det var liten tradisjon for å snakke med barn. Her har det vært forskjeller. Mens noen kontor forteller at det har vært mye motstand i kollegagruppen opp gjennom årene, beskriver andre at de 'alltid' har truffet barn hos seg. Ved disse kontorene har man hatt en følelse av 'velkommen etter', etter hvert som temaet har vokst seg fram i regionen:

Jeg blir forundret på større samlinger med andre kontorer når dette blir problematisert, for her har det alltid vært en selvfølge, en del av kulturen.

Ytre føringer gir mere mot

I takt med samfunnets fokus på barns rett til å bli hørt, har forventningene til at familievernet møter og hører barn økt. Mange trekker fram dette ytre presset som bidragsytende til at man er kommet i gang med å møte barn på kontoret. En terapeut beskriver hvordan hun har kunnet 'låne' litt mot gjennom nettopp ytre press:

I den siste tiden har det vært mye fokus på barn i mekling. Noen av oss har kasta oss ut i det og tatt i mot barna allerede første time. Bare for å prøve, liksom. Jeg tenker at det motet kom på bakgrunn av presset som var. Vi sitter der, og vi vet jo ikke hvordan det kommer til å gå. Vi har våre ideer om hvor dumt det er eller hvor bra det er. Det er noe med å teste det ut. Så i en periode gjorde vi jo det, og fikk erfaringer på godt og vondt.

Prosjekt og faglig inspirasjon som startpunkt

Flere kontor kan identifisere et slags startpunkt som har satt retningen videre for kontorets arbeid med barn. Ved Homansbyen Familievernkontor, for eksempel, utarbeidet de ansatte en visjon for kontoret i 2013, der de slo fast at kontoret ville ha barn som eget satsningsområde framover.

Og i Otta bestemte familievernkontoret seg for ti år siden å systematisk prøve ut samtaler med barn alene, uten foreldre til stede. Prosjektet spant ut fra et ønske om å få tak i barnets stemme, som de erfarte at ofte ble undertrykt når barna møtte sammen med foreldrene. Dette prosjektet satte store spor i videre praksis. Ved kontoret, uttrykkes endringen slik:

Forandringen skjedde knytta til det prosjektet. For vi fikk jo rede på at mange barn sleit. Så det gjorde jo et voldsomt inntrykk på oss. Det forandra hele kontoret, det. Å få barnas stemmer. Så vi begynte i stor stil å be foreldre om å ta med ungene.

Ved Christiania Familievernkontor, hadde de i 2012 et eget fagutviklingsprosjekt der de over et halvt år inviterte fagpersoner med barnefaglig kompetanse. De hadde også interne samtaler der de holdt temaet varmt. Dette beskrives som viktig for å peke ut retningen videre:

Vi satte av en god del fagmøter for å ha dette som fokus. Og da var det bare det, et halvt års tid. Jeg opplevde at det var et vendepunkt. Før den tid var det ikke så langt fremme. Det var ikke nødvendigvis motstand, men det hadde forsvunnet litt gjennom årenes løp. Å kunne plukke det fram igjen, tenke hvordan man tenker, ha faglig fokus – da skjer det jo noe!

Ved andre kontor beskrives det å bli introdusert til ulike modeller som inspirasjon og vendepunkt for praksis:

Jeg tror egentlig det kom litt etter opplæring i Asker Bærum-modellen. Toril og Tor André var her. Vi to begynte å jobbe på den måten. Så har vi fortsatt å bruke varianter av den modellen.

BIM-samlinga av veldig lurt. Jeg tenkte at jeg kanskje måtte begynne å tenke om dette på en annen måte.

Nødvendig med faglig fokus

Et aktivt faglig fokus beskrives å være en viktig faktor for å få til fortsatt barneinvolvering ved kontorene.

I dag varierer det hvor mye de ulike kontorene har faglig fokus på arbeidet som gjøres med barn. Noen kontor beskriver at temaet er jevnlig oppe som samtaletema, enten i formelle eller uformelle forum. Andre sier at dette er vanskelig å få til regelmessig. Selv om veldig mange opplever arbeidet med barn som meningsfylt og engasjerende, trenger temaet å være jevnlig oppe for ikke å bli 'glemt'. En av lederne kommenterer dette paradokset slik:

Det er interessant at det er en så positiv opplevelse, men samtidig så holder det seg ikke varmt selv. Hva er det som gjør at det ikke holder seg varmt selv, at man må holde fokus på det? Parterapi, for eksempel, trenger man ikke å holde varmt. Er det fordi det er så krevende å snakke med barn? Hva er det som gjør at noe man synes er spennende, interessant, flott og bra ikke holder seg i gang uten fokus og drahjelp?

Holdninger i endring

Gjennom årene har det gått noen 'kuler varmt' når temaet har vært oppe. En medarbeider som tenkte tilbake, uttrykte det på denne måten:

Det har ikke akkurat vært konfliktfylt, men la oss si at det har vært ganske heftige diskusjoner. Jeg tror ikke vi har hatt noe tema her som har vært mere kruttrøyk enn det å ta inn barn, og særlig i mekling.

I familievernet har det samtidig alltid vært ildsjeler som har vært mer opptatt av å treffe barn på kontorene sine. I løpet av intervjurunden, har jeg truffet mange av disse. Flere beskriver at det har vært en bevegelse, der de i dag ikke lenger er i minoritet ved eget kontor:

Det har vært en veldig klar utvikling hvor de kritiske røstene har blitt mye svakere. Man hører dem i bakgrunnen av og til fortsatt, men de har blitt mye svakere.

I og med at vi ble større, så ble det flere av oss som syntes det var morsomt å snakke med barn. Vi som er trygge på å gjøre det har blitt en ganske sterk stemme.

Temaet er heller ikke et stridsområde som slik som før, selv om arbeid med barn selvfølgelig fortsatt diskuteres ved kontorene:

Jeg kjenner jo at det er en del av diskusjonen vår og det finnes viktige dilemma å holde oppe, men jeg opplever ikke at det er noe splid nå. Mere at for noen ligger det lettere å snakke med barn, noen synes det er morsommere å snakke med barn, mens andre føler kanskje ikke at de får det til.

De stemmene er der fremdeles, men det blir ikke tilspissede fronter av det. Det blir heller mere fruktbart av det, at enkelte kommer med de stemmene. Og så er det heller mer en generell holdning at vi skal være primært for barn.

Denne holdningen – at vi skal være der for barn – synes å være i ferd med å bli en integrert del av den systemiske tenkningen i familievernet. Barn betraktes av terapeutene som viktige meningsbærere, hvis stemme skal høres. Dette er også et oppgjør mot tidligere praksis i familievernet, hvor det i større grad var vanlig å tenke at man fanget barnets stemme gjennom voksensamtalen. En terapeut kommenterte hvordan dette er annerledes i dag:

Selvsagt er det også sånn at foreldrearbeid er til nytte for ungene, men oppi dette har faktisk unger en egen stemme. Sine egne tanker og følelser og formeninger om det som foregår.

Som en da rett og slett ikke kan gå via de voksne for å få tak i. Den stemmen kommer best til uttrykk gjennom ungene sjøl.

Det har også skjedd noe med terapeutenes redsel for at barn skal ta skade av å bli involvert gjennom familievernkontoret. Man er tvert i mot opptatt av å ikke la seg hemme av frykt og opplevelse av stort ansvar.

Det må ikke bli sånn vår ansvarsfølelse gjør at vi ikke tør å ta inn barn. At vi må være så sikre når vi snakker med barn. For som systemikere tar vi jo ellers i mot alt som kryper og går, alle suser rett inn, vi spør nesten ikke om tillatelse. Vi må selvfølgelig ta vare på barna når de kommer. Men redselen for at barn blir skadelidende hvis vi snakker med dem, må være mer en terapeutisk utfordring. Hvis denne holdningen preger en for stor del av meg, vil jeg få svært lite erfaring med å snakke med barn.

Noe grad av eksperimentering må det også være. Se hvordan det går. Det må man bare leve med. Innenfor forsvarlige rammer.

Litt flåsete sagt: vi sier at vi er veldig systemisk opptatt, og det er vi ikke. For vi plasserer noen utenfor. Og det er barn. Og hva er det et forsvar for? Vi sitter jo ikke å snakker med den ene part i et forhold og sier at vi ikke skal snakke med den andre. Hallo, hvorfor skal vi ikke snakke med barna? Er ikke mennesker mennesker?

Å lytte til barns stemme

En modell i bunn

Ved alle kontor beskrives det at man – i ulik grad – forholder seg til en eller annen modell når barns stemme skal høres. Flere modeller har blitt nevnt, men det er spesielt én som synes å ha satt spor. Dette er Asker og Bærum-modellen. Hvor slavisk den følges, varierer. Mens noen bruker modellen som løs inspirasjon, beskriver andre å ha gode erfaringer med å følge den helt 'etter oppskriften'. Her er det flere forskjellige praksiser:

Jeg forholder meg ganske ortodoks til den modellen når det gjelder barnehøringer. Går ikke inn i mange ting utenom.

Over tid har vi erfart at den har vært en god ramme som gjør at barn og foreldre er trygge på hva vi skal gjøre.

Jeg bruker den også litt light. Det er ikke bestandig at vi er to. Men jeg skriver ned selv og blir enig med ungen om hva som skal videre til foreldrene som jeg treffer en annen dag.

De fleste jeg har snakket med, er uansett enige om at strukturen som følger med en modell, hjelper dem å sette tydelige rammer for det videre forløpet:

Å ha en modell i hodet gir litt kompassretning for hvordan. At det ikke bare blir synsing uten at man har et sted man skal.

Strukturen trekker oss hele tiden på plass. Den ivaretar mye av bekymringene våre.

Å berede grunn med foreldrene

Svært mange av terapeutene trekker fram viktigheten av å berede grunnen med foreldrene, før man tar barn inn på kontoret. Dette presiserer så å si alle terapeuter, slik som her:

Jeg er veldig opptatt av innsalget. Jeg må være helt trygg på at begge er enige i at barna kommer, og at de vil lytte til det barnet sier.

Foreldre trenger å vite hva som skal skje, og hva som forventes av dem dersom de sier ja. Her hjelper det også å ha en modell i bunn:

Jeg tenker vi rammer det inn også juridisk. Det er noen krav når vi skal snakke med barna. De skal ha informasjon om hva vi skal snakke om. De skal vite at de har anledning og rett til å si noe, men at de likevel skal vite at de har rett til å ikke svare på spørsmål. Og at det er mamma og pappa som bestemmer. Og alt dette er bakt inn i modellen. Det er greit å ha gått gjennom disse tingene med familien før vi starter. Rammene blir så godt på plass.

En viktig del av foreldreforberedelsen, beskriver terapeutene, består i å forplikte foreldrene til å virkelig lytte til det barna vil si:

En ting vi ofte sier til foreldre, at barna må få en begripelig respons fra dem. At de kom til kontoret, at de ble møtt, hørt, at ting ble annerledes. I motsatt fall kommer de her, og ingen ting skjer. 'Det nytter ikke' er en veldig dårlig opplevelse. Det blir å lure ungene. Jeg synes ofte foreldrene er lydhøre når vi sier det på den måten.

Terapeutene er også opptatt av å presisere at det fortsatt er foreldrene som bestemmer. Foreldrene skal ta barnet på alvor, men det er ikke dermed sagt at de skal gjøre akkurat som barna ønsker seg. Og når dette ikke skjer, må foreldrene kunne forklare hvorfor. En terapeut gav følgende eksempel fra en enkeltsak:

Vi traff ei jente som ville bo 50/50 mellom Oslo og Kristiansand. Og det gikk ikke. Og det var det hun trengte å vite litt om. Hun så ikke rekkevidden av transportbiten i det, men ville bo halvparten hos hver. Når foreldrene fikk forklart henne hvorfor det ikke gikk, klarte jenta å slå seg til ro med situasjonen.

En viktig del av forberedelsen består altså av å klargjøre hva det betyr for foreldrene å skulle lytte når barna snakker. Samtidig som barn skal slippe ansvaret ved å bestemme selv, er det viktig for foreldrene å høre på barna for å ta gode beslutninger. En terapeut forklarte hva hun tenkte om barnestemmens betydning:

At det skal være en tilleggsstemme, og ikke en konkurrerende stemme.

Hvordan få barna inn på kontoret?

Familievernkontorene jobber med å få barn inn gjennom ulike kanaler. Noen kontor har utarbeidet skriftlig materiale som sendes foreldre i forkant av mekling. For eksempel har Familievernkontoret Asker og Bærum utviklet brosjyren «Samtaler med barn» som ligger tilgjengelig på venterommet når man ankommer. Flere forteller at de har forfattet egne brev som legges ved meklingsinnkalling, hvor det informeres om barns mulighet til å bli hørt av mekler. Dette senker terskelen og forbereder foreldrene på at familievernkontoret tar i mot barn, allerede før første treff:

Vi sender ut informasjon til foreldrene om hvorfor og hvordan vi gjør det. På den måten er de forberedt når spørsmålet kommer. Det har ført til at mange foreldre også selv tar det opp tidlig. Mange har mange spørsmål rundt dette, så det blir et tidlig tema.

Mange forteller at barna først og fremst rekrutteres gjennom muntlig informasjon som gis foreldrene etter at de har møtt ved kontoret. I tillegg til å gi informasjon om selve fremgangsmåten, bidrar økt erfaring hos terapeutene til økt trygghet når man foreslår at barna kan komme. En terapeut sa det slik:

Vi får mye gull i barnehøringene som jeg bruker også til foreldre som er skeptiske. Dette er en måte foreldre får lyst til at også deres barn skal høres.

I flere av familiene hvor barna allerede har møtt én gang, beskrives en økt sannsynlighet for at barna kommer tilbake når nye ting oppstår i familien. Av og til er det til og med barna selv som kontakter kontoret:

Vi hadde en ungdom som ringte og spurte om når neste time skulle være. Og vi skjønnte ikke noe, for dette var en sak som var avsluttet for lenge siden. Da vi ringte og spurte ham, svarte han at nei, da vi avslutta sist, sa dere at det bare var å ringe hvis det var noe. Og det er det nå. Han ville si noe om hvordan han hadde det, og så ville han si noe på vegne av søsteren sin. Og han hadde fått telefonnummeret av foreldrene, og hadde avklart med dem.

Og dette er en gjennomgående erfaring: Barn som først har møtt til samtale, møter gjerne opp igjen:

Når vi spør barn om de vil komme tilbake, så vil de veldig gjerne det. Så det er jo et godt tegn i seg sjøl.

Barn vil ofte tilbake. Første gangen de kommer, er det litt skummelt. Og så blir de veldig komfortable. De gleder seg til å komme. Gleder seg til kakaoen og... fortsette å snakke.

Jeg tenker på en som har vært her flere ganger, som hadde det ganske dårlig med foreldrene sine. Men han kom og fortalte, og vi gav tilbakemelding til foreldrene. Og så har han ringt tilbake flere ganger. Vi sa: 'Husker du sist? Det ble bedre!' Da var han kjempestolt.

Samtidig er terapeuter opptatt av å ikke presse motvillige foreldre til å si for tidlig ja. Da er det bedre å la foreldrene bruke tid på å ta stilling til informasjonen de har fått.

Jeg erfarer at hvis foreldre er i tvil, så skal ikke barna inn her. Men at de gjerne må ta kontakt hvis de ombestemmer seg. Det er viktig å unngå at foreldrene føler press. Det virker mot sin hensikt.

Noen ganger må kanskje foreldrene gjøre seg noen erfaringer, så kommer de etter hvert med barna.

Hvordan sikre at det blir barnets stemme?

For terapeutene handler det om å formidle et budskap. Barnets budskap. Og jo nærmere terapeutene klarer å legge seg opp til barnets egen stemme, jo sterkere og mer virkningsfulle blir berøringen mot foreldrene. En terapeut gav et eksempel på hvordan det kan se ut:

Jeg vet akkurat når det snudde, fordi mor var helt steil. Så hadde vi tilbakemeldinga, og den siste setningen fra jenta var 'men jeg tror det blir en god løsning, for jeg stoler på at mamma og pappa gjør det som er best for meg'. Da så vi at moren begynte å gråte, for da hørte hun jenta si. Og så fant dem en løsning.

Så hvordan arbeider terapeutene for å få til nettopp dette – å målbære barnets egne ord? Hvordan arbeides det for å få barn til å fortelle? Og hva gjør vi med det vi får høre?

Skape trygge rammer for samtalen

Terapeutene er opptatt av at barna som kommer, skal føle dette som trygt fra første stund. Uten trygghet i bunn, frafaller grunnlaget for å snakke fritt og åpent. Terapeutene beskriver flere måter som de jobber fram tryggheten på. Flere terapeuter er opptatt av å være tydelige overfor barna på hvorfor de er her:

Vi bruker nok ikke så mye tid på sånn hobbyssnakk. Vi går rett på. Hvorfor de er her, for det vet de jo.

Men vi sjekker ut hva de vet. Vet du hvor du er nå? Hva har mamma og pappa sagt? Bruker tid på å avklare. Si at hvis det er noe de ikke vil svare på, er det helt greit. Ramme det litt inn.

En annen viktig variabel for å skape trygghet, handler om arbeidet som er gjort med foreldrene i forkant av at barnet kommer. Foreldre som er forberedt på hva som skal skje, kan trygge barna sine bedre i forkant av samtalen. I denne sammenhengen, beskrives det også som nyttig å ha en høringsmodell, som bidrar til opplevelsen av forutsigbarhet.

Jeg synes ofte det handler om å formidle et budskap. Før jeg begynte med barnehøringsmodellen, tenkte jeg 'hva får jeg egentlig ut av barna?' Det har overraska meg. Altså jeg opplever at unger er åpne. Jeg tror det handler om at modellen er så tydelig. Alle er forberedt. De veit at dette er anledningen til å si fra. Jeg synes det har fungert mye dårligere å snakke med ungene når bestillinga er vagere, som dårlig selvtillit eller trøbbel med venninner. De samtalene har ikke ført så mye med seg.

God forberedelse er én ting. I tillegg er det et poeng at foreldrene faktisk har klart å bli enige om at barnet skal komme. Dette framheves også for å bidra til barns trygghet:

Jeg starter alltid med å si at både mamma og pappa har gitt tillatelse til at du skal komme hit, og at de er interesserte i hva du har å si. Jeg tror det er en fin startakkord, som gjør at barna føler at det er i alle fall foreldrene enige om.

En terapeut trakk også fram hvordan man jobber for å formidle til barna at terapeutene har respekt for foreldrene deres:

Ungene merker at vi ikke er her for å disse foreldrene deres. At uansett hvor dumme foreldre kan være, skal barna få beholde sitt foreldrebilde. Dette er veldig viktig for ungene. Vi kan bekrefte at foreldre generelt kan være teite, men ikke deres foreldre.

Det jobbes også aktivt for å formidle til barn at deres stemme er viktig:

Å hjelpe dem til å føle seg betydningsfulle i dette. Å kunne si at 'nå skjer det ting i familien som får stor betydning for deg. Det er viktig hva du tenker om dette. Det synes mamma og pappa, og det synes sannelig min hatt vi på familievernkontoret også! Hvis vi skal hjelpe familien din, så må vi vite hva du tenker om dette'. Og det liker barn å høre.

Referere barn uten å presse

Terapeutene er i stor grad opptatt av å gjengi og bruke barnas egne ord. De beskriver hvordan de skriver nokså nøyaktig hvordan barnet formulerer seg i timen, og at de sjekker dette nøye ut sammen med barna. Dette liker barn, forteller flere terapeuter:

Jeg tror barna setter pris på at vi er såpass etterrettelige. At vi blir enige om nøyaktig hvilke beskjeder de voksne skal få. Vi bruker mye tid med barna, slik at de er trygge på hva som blir sagt. Vi prøver å bruke deres egne ord, slik at foreldrene kjenner det igjen. Og dette tror jeg barna liker. Og det hender jo de nyanserer: Ikke si det sånn, eller det behøver du ikke å si.

Selv om barnesamtalene kan ha terapeutisk effekt, anes ikke disse som terapisaamtaler av terapeutene. Innholdet som barn formidler, skal ikke vurderes eller bearbeides av terapeutene, som ofte ellers i hjelpesystemet. Tvert i mot, er det viktig for mange av terapeutene å være der barnet er nå, uten å lete så mye etter årsaksforhold:

Vi kaller det en referentmodell, der vi ikke graver dypere og spør hvorfor du egentlig mener det og det. Ikke det at vi ikke kan utforske litt, men på en annen måte. Ikke kritisk – er du helt sikker på det, mener du egentlig det og sånn. Dette er det viktig å si fra om til foreldrene òg. At det er det som kommer, som vi tar.

Når man jobber slik, erfarer mange terapeuter at barn åpner seg:

En overraskelse i disse sakene er hvor mye ungene ønsker å bringe tilbake til foreldre. Du tar jo et referat. Sjekker ut. En overraskende stor andel av barna vil at foreldrene skal høre nesten alt. Hvis de vil sile unna noe, siler de unna positive opplysninger om ny partner, som de er redde for at skal såre den andre forelderen.

Barn skal ikke presses. Barn som kommer for å bli hørt og lyttet til, har en rett til å velge selv hva de ønsker å si og ikke. Dette er viktig, og gjenspeiler seg i arbeidet med barn i regionen. Mange terapeuter nevner dette. Én sa det slik:

Vi skal være på vakt i forhold til egne agendaer. Hvordan vi kan overføre vårt eget som terapeuter. At vi som voksne har mulighet til å forføre barn til å si omtrent hva det skal være. Og at det er noe vi har ansvar for å unngå når vi skal prate med unger. Og at hovedhensikten ikke er å pumpe unger for informasjon som de i etterkant kan få lojalitetsproblemer i forhold til foreldrene på.

Det kan være godt for oss terapeuter å føle at 'åh, nå fikk jeg mye informasjon', og så glemmer vi at her kan det ligge en unge søvnløs om kvelden og føle at han har røpa noe han ikke skulle gjort i forhold til foreldrene sine. Så vi må være så ryddige som mulig. Vi har ansvar for å hjelpe unger å fortelle det de ønsker å fortelle og har behov for å fortelle, og så har vi et ansvar for å hjelpe dem til ikke å fortelle det som er vanskelig for dem å takle i ettertid.

Verktøy

Ulike terapeuter – ulike verktøy

Ulike terapeuter jeg har snakket med, beskriver en rekke samtaleverktøy som de bruker i møte med barn. De benytter seg av fysiske rekvisitter som ark, fargeblyanter, tavle, sandkasse, dukker og figurer. De jobber med ulike former for kartleggingsverktøy som tidslinjer, genogram, ulike smilefjes og følelsessirkler. I tillegg brukes metodiske verktøy som In My Shoes og Psykologisk Førstehjelpsskrin for barn. Mange forteller også om bruk av egnet barnelitteratur, og da trekkes både Kirsti Haalands 'Even og skilsmissen' fram sammen med den nyere 'Krigen' av Gro Dahle.

Gjennom alle disse verktøyene, og flere til, ønsker terapeutene å gi barn mulighet til å si noe om hvordan de har det. Mange forteller om hvordan barn raskt griper og kjenner igjen oppgaveformatet fra skolen. Som gutten som hadde fylt ut følelsessirkelen, der han fikk fylle ut 'kakestykker' med ulik størrelse. Hvert stykke fikk sin egen farge som representerte ulike følelser som gutten opplevde. Verktøyet bidro til at foreldrene kunne ta i mot budskapet:

Han tegna og forklarte hvordan han hadde en '40 % rar følelse' når mamma og pappa krangla. Han klarte ikke å definere det noe mer, men foreldrene skjønnte veldig godt hva han mente. Vi skjønnte det ikke, men foreldrene forstod hva den følelsen var.

KOR hyppig brukt

Hyppigst nevnt er bruken av KOR-skjema. KOR-skjema benyttes mye av terapeuter i barnesamtaler, og skjemaene brukes gjerne oftere enn i samtaler med voksne.

Og at vi bruker KOR. Med barn bruker vi KOR litt systematisk.

Når du spør om metode... Det blir mye improvisasjon. Men akkurat med det der KOR-skjemaet, kan vi si at vi bruker mye løsningsorientert, med 'Hva hvis verden hadde vært ideell, hvor hadde du da vært på skalaen, og hva kunne gjort det bedre?'.

Eller hun som skåra topp på skolen, og midt på treet hjemme. Det ble sterkt for foreldrene. Har hun det bedre på skolen enn hjemme? Hva betyr det?

KOR-skjema gir et godt grunnlag for samtalen, forteller mange terapeuter. KOR gir både anledning til å jobbe løsningsorientert og konkret med barn, samtidig som det kan være en vekker for foreldrene å oppdage hvordan barna deres faktisk har det. Ved å gjennomgå KOR-skåringer med foreldrene, beskriver mange terapeuter hvordan voksne ser barnas situasjon tydeligere:

Jeg hadde en tilbakemelding i forrige uke, hvor jeg hadde brukt KOR på et barn. Jeg hadde først hatt foreldrene, hvor det var snakk om samvær og stor uenighet om hvor mye barnet skulle være hos far. Men jeg hadde jenta alene, og hun skåret ganske lavt på KOR-skjema. Da jeg viste det til foreldrene, opplevde jeg at fokus ble rettet mot barnet, og ikke denne samværsordningen. De ble veldig stille. Og de skjønnte at sånn kan ikke barnet ha det.

Bruk av KOR beskrives altså å kunne øke foreldrenes motivasjon til å endre seg for at barna skal få det bedre. En terapeut fortalte hvordan hun helt eksplisitt brukte KOR til å la barnet skåre kvaliteten på foreldrenes samarbeid. Dette ble veldig inspirerende for foreldrene:

Jeg har spurt om barna kan skåre foreldrene på hvordan de synes det går med samarbeidet, på en skala som jeg tegner opp for dem. Spurt om hva som skulle til for at det skulle bli litt bedre, da. Jeg hadde noen som var veldig søte, som hadde vært her flere ganger, hvor det hadde bedra seg. Og til slutt var det ikke så mye igjen å bedre seg på, da. Men foreldrene synes det var så gøy, og de ble så glade da de så forandringene som barna merket.

Jeg har også fått eksempler på hvordan KOR-skjemaene brukes for å øke foreldrenes mentalisering og nysgjerrighet på egne barn:

Av og til ønsker barna å fylle ut to skjema, ett for hvordan de har det hos hver av foreldrene. Og så har jeg etterpå latt foreldre skåre sånn som de tror barna har skåret, før de får vite hva barna faktisk har gjort. På denne måten får barnet sitte med fasiten mens mamma og pappa gjetter. En del barn synes dette er veldig morsomt. Noen barn blir overrasket, både av foreldre som trodde at ting var verre enn de virkelig var, men også av foreldre som viste seg å forstå ganske godt hvordan de hadde det. For eksempel har barn blitt glade av å få høre at mamma og pappa forstod at barnet hadde det forskjellig i de to hjemmene. Når KOR kan brukes til å få fram at pappa og mamma har forstått mer enn du tror, bekrefter dette barnets opplevelser.

Tilpasning, lek og improvisasjon

Uavhengig av verktøyvalg, forteller mange av terapeutene at de tillemper og forenkler underveis, og at man trekker ut elementer som passer.

Jeg liker best når jeg kan snakke med barna på min måte, få en kjemi og atmosfære. At de blir trygge, og så kan disse verktøyene komme etter hvert og spontant når de er der og du kjenner at nå er det nyttig å bruke noe.

Det er også terapeuter som ikke ønsker å bruke noen eksterne verktøy for samtalen i det hele tatt. En terapeut sa at hun nok brukte samtalen mest 'i kraft av samtalen', uten at dette ble fulgt av spesielle verktøy eller modeller:

Jeg bruker ord og forklaringer, og snakker mye med dem om hvordan jeg vet at det kan være for barn. Jeg prøver å finne en trygg ramme for dem, slik at de vet hva de skal snakke om.

Jeg snakker egentlig best med barn når jeg slipper å bruke en fast modell. Men snakke med dem, skrive ned, repetere tilbake, så de skal få vite akkurat hva vi kommer til å si. Jeg prøver å skrive sånn som barna snakker. Slik at foreldre skal kjenne igjen barnas stemme. Gjengir det til dem om barna ikke vil være her sjøl.

Mange terapeuter gir uttrykk for å føle at kreativitet og lekenhet er viktige egenskaper når de treffer barn. Ved et kontor fortalte de hvordan de for eksempel hadde kastet ball med

barnet der hvert kast ble fulgt av åpne spørsmål. Eller man kunne leke at man hadde reist med en tidsmaskin fem år fram i tid – hvordan så familien ut da? En annen variant var å bruke stetoskop til å 'lytte på tankene til mor'. Lederen beskrev det som å ha en idékasse, uten at denne trengte å være metodespesifikk. Gjennom kreativitet og lekenhet åpnes en mulighet for å skape avstand til vanskelige psykiske fenomen, og barn hjelpes til å øyne på håp og muligheter.

Barns stemme: Tilbake til foreldrene

«En god vei til foreldrehjertet»

Det er et gjennomgangstema blant terapeuter ved familievernkontorene: Barns stemme skal bringes tilbake til foreldrene. Det er der den hører hjemme.

Det gir ikke mening hvis man ikke kjapt og tett kan linke det opp mot foreldrene. Vi skal ikke behandle barn, men være med på noe kommunikasjon og forståelse i familien. Gi fra oss noe som foreldre kan bruke veldig kjapt. Vi skal ikke være en viktig person for barna, men linke det opp til at foreldrene selv kan bruke det til noe.

Hva legger terapeutene vekt på?

Så hvordan arbeider terapeutene med tilbakeføringen av barnets stemme til foreldrene? Hva legger de vekt på, og hvordan strukturerer de disse samtalene, slik at foreldrene skal klare å ta inn budskapet?

Sette foreldre i lytteposisjon

Noen terapeuter beskriver hvordan de jobber mye med å få til en stram regi når tilbakemelding skal gis. Dette gjelder ikke minst der en jobber tett på Asker og Bærum-modellen, og barna deltar bak speilet som observatører. Her gjelder det virkelig å forberede foreldrene på å stille seg inn på lyttemodus:

Det å berede grunnen for hva som er foreldrenes oppgave denne dagen. Dette er barnas time. Den eneste oppgaven dere har, er å lytte. Si dette i forkant. Og at det kan komme ting dere har lyst å kommentere, men det må vi ta i timen etterpå. At det er trygt for barna å komme.

En terapeut beskrev også hvordan hun hadde forberedt en slags nød-strategi for hvordan hun skulle gripe det an, dersom foreldrene gikk ut av lytteposisjon og ønsket å gå i diskusjon:

Vi har hatt noen ganger hvor de begynte å gå løs på tilbakemeldingen. Da må jeg ha med meg i min beredskap hva jeg skal gjøre da. 'Dette tar vi neste time – nå må du lytte'. Å klare å ta det med en gang, sånn at det ikke blir noen episoder her inne. For det skal ikke barna ha. Og avtale veien videre, at de ikke får lov å spørre hvorfor sa du sånn og sånn.

Bruke terapeutisk fintfølighet

Terapeutisk fintfølighet trekkes også fram som en viktig variabel når foreldre skal presenteres for barns budskap. Man må opptre forstandig, og innimellom være litt

strategisk, for å nå fram. Dette kan gi føringer for struktur, tempo og på hvilken måte ting sies:

Måten en gir tilbakemelding til foreldrene på må tilpasses. Man må være klok i måten man gir attende på. Man har et ansvar for at det blir gitt tilbake på en måte som ikke gir barna enda mere skyldfølelse.

I arbeidet med å gjøre foreldrene åpne til å ta i mot, trekker flere terapeuter fram viktigheten av å begynne positivt. En terapeut sa det slik:

Men dette med å gi tilbake... de fleste unger er veldig ålreite unger. Å kunne gi foreldrene tilbake at 'Nå har jeg møtt en veldig ålreit gutt som jeg har satt pris på å møte'. Velge noen innledninger der det kommer fram at man har truffet en trivelig unge. Det åpner jo opp litt, også for å komme inn med det som er vanskelig.

Å fokusere positivt, og bygge på det som er allerede er bra, ble av en terapeut beskrevet på denne måten:

Det er vi opptatt av. Å forsterke gode foreldremuskler. Pumpe opp foreldremuskulaturen litt.

Der konflikten er stor mellom foreldrene, tenker terapeutene grundig gjennom hvilken form som vil være mest mulig effektiv i den enkelte sak. En terapeut fortalte hvordan hun måtte føle seg ordentlig fram i en ekstra vanskelig samarbeidssak:

Med disse foreldrene var jeg nok litt forsiktig, fordi dem tok det så fort til inntekt for at den andre ødela datteren. De greide ikke å gå innover i sin egen rolle – alt var den andres skyld.

Og noen ganger er det slik at en gir tilbakemelding til foreldrene hver for seg. Hvis barna for eksempel har noen kritisk mot den ene, må jeg sørge for at det ikke blir fyr på bålet for den andre.

Mange terapeuter beskriver i tillegg hvordan det å ha truffet barna setter seg som en 'stille kunnskap' i kroppen. Man vet noe om hvordan barna i familien *føler* det. Sannsynligvis har terapeuten følt på litt av det samme i møte med barna, og det er denne sansefornebbelsen som terapeutene også har med seg når tilbakemeldingen til foreldrene skal gis. Gode terapeuter vet å utnytte dette:

Noen ganger er det jeg får mest ut av barnehøring, at jeg kan bli tydeligere for foreldrene etterpå. For man får litt mer følelse av hva som er bra for barna. Så selv om man ikke kan si ting direkte, får man likevel fram hva som er bra for deres barn. Hva en sjøl kan tenke er viktig. For en ting er barnas opplevelse av å komme. Men jeg merker at jeg blir mye mer stødig sjøl i å kunne si noe om hva som er bra for barna. Være litt direkte i å si ting. Det kan bli så tåkete og vanskelig å navigere. Når barna har vært her, letner tåka litt.

Ved å lytte til egen resonans, kan altså terapeuten – utover å referere barns ord – formidle noe om hva barn står i, til foreldrene:

Vi får også en fornemmelse av hvor vanskelig det er for barnet å si noe. Og om dem så lyver, så kan vi snakke om det. Hva vil de med det? Så jeg tenker at det gjør det mye lettere å være med på prosessen med foreldrene videre.

Bruke barn som med-regissører

Barn kjenner sine foreldre godt. De sitter med førstehåndskunnskap om hvordan foreldrene reagerer, og på hvilken måte det er lurt å gå fram for å få gjennom et budskap. Flere terapeuter velger å bruke denne kunnskapen aktivt inn i tilbakemeldingsmøtet med foreldrene. Disse terapeutene intervjuer barna på forhånd om hvordan de tror det vil være lurt å gå fram. Barnas foreldre-ekspertise brukes dermed som et aktivt regigrep i foreldreamtalen av terapeut. En terapeut beskrev det på denne måten:

Vi må finne gode måter å bære fram barns stemme i enkeltsaker. Hvordan få dette til? Jeg bruker å prate med unger om hva som er greit at jeg sier, og på hvilken måte er det greit at jeg sier det. Da blir det jo mitt ansvar å komme med ulike eksempler til ungene. 'Hvis jeg sier det slik eller slik?' Og da blir unger påkobla: 'Ja, du kan si det sånn! Og sånn og sånn!' Kanskje jeg bruker flipoveren. Skriver med rødt og grønt hva jeg kan si og ikke si. Jeg avtaler med ungene. 'Kanskje du vil si noe selv? At du vil sitte bak speilet? Ikke være der i det hele tatt? Være der, men ikke si noe?' Og så skjer jo det, da, at unger begynner å prate selv, med foreldrene til stede. Men vi har et stort ansvar for å berede grunn. Gi dem en sjanse til å se for seg hvordan dette skal se ut.

Sitatet illustrerer også hvordan terapeuter kan tilpasse tilbakemeldingsform fra sak til sak. Noen ganger er foreldre alene, andre ganger er barna med. Noen ganger er barna kun observatører, andre ganger blir de selv aktive og snakker sammen med foreldrene. Ved å lytte til barn og bruke terapeutisk skjønn, beskriver terapeutene hvordan dette tilpasses den enkelte sak. Det overordnede målet er å sørge for at barnets stemme virkelig går hjem til foreldrene, og det kan være flere veier dit. For eksempel beskrev en terapeut hvordan han gjerne kunne improvisere ved å la foreldre delta på deler av barnesamtalen, når han tenkte at dette var klokt:

Jeg kan også ha hatt foreldrene med i timen, eller svitsja underveis. Det viktigste er å få foreldrene til å eie det.

Positive erfaringer med involvering av barn på familievernkontorene

Kliniske positive effekter ved at barna blir involvert

Raskere til kjernen

Terapeutene har beskrevet en rekke positive opplevelser og erfaringer knyttet til å trekke barn aktivt inn i arbeidet ved kontorene. Mange har pekt på at ved å involvere barn, kommer man raskere til *kjernen*:

Ved å inkludere barn i arbeidet, får vi gjort mere arbeid på mindre tid. Det er effektivt å snakke med barn! To samtaler kan ofte være nok. Vi kommer inn og bidrar til at det skjer viktige ting i barnas liv.

Det virker, rett og slett. Å kunne formidle barnas stemme tilbake til foreldrene. På den måten lykkes vi best. Når de får høre hvordan barnet har det, hvordan det er. Det er mye bedre sånn, enn at vi sitter og sier 'dette høres ikke greit ut'.

Med liten innsats kan vi gjøre en stor innsats som frigjør kapasitet til å leve livet.

Endring gjennom berøring

Og ofte klarer foreldre å gjenkjenne barnas stemme. Når de klarer dette, oppstår berøring og rom for endring. En terapeut sa det slik:

Det er der effekten kommer. 'Dette er noe barnet mitt har sagt. Det er ikke noe en dame på familievernkontoret tenker at barnet mitt føler.' De kjenner igjen stemmen til barnet.

Ved å bringe barnets stemme tilbake til foreldrene, beskriver mange terapeuter hvordan foreldre mykgjøres og tar inn barnets meldinger på en helt annen måte. Dette blir ofte et vendepunkt.

Det var en far som sa at det var mye sterkere når det kom gjennom meg, for da kom det så rått. Men hvis ungene hadde sagt det samme direkte til ham, så hadde han pakka det inn i sin egen forståelse.

Målet mitt er at vi kommer i berøring. Når jeg kjenner at jeg kommer dit, til barneberøringen... Hvis jeg får til det, at rommet kommer dit... Dette er meklingsvinduet som Peder Kjøs snakker om. Når jeg kjenner at 'nå hamrer både mitt og foreldrenes hjerte litt ekstra'. Da skjer det noe. Og det synes jeg ofte skjer når vi har med barna inn. En god vei til foreldrehjertet.

Mange barn har dessuten *tro* på at foreldrene vil klare å lytte og handle. En terapeut beskrev hvordan de ofte spurte barna om akkurat dette:

Der synes jeg barn er veldig rørende. De sier ofte at ja, jeg tror det blir bedre når du har sagt det til dem. Og at når foreldrene mine har hørt hvor vanskelig det er for meg, vil de gjøre noe med det.

Demping av konflikten

Foreldre som står i konflikt med hverandre, kan ofte ha vansker med å se hvordan barna har det i den fastlåste situasjonen. Å få høre om barnets opplevelse fra terapeuten, kan være et viktig korrektiv som regulerer voksnes emosjonsregulering.

Foreldrene er jo så fylt opp med egen krise og sorg, og tenker at det går greit med barna. De merker ikke så mye til det. For det trenger man jo å klamre seg fast i. At vi da kan formidle at det ikke er sikkert at det går så greit med de ungene, på en måte som selvfølgelig er empatisk og at vi ikke slår dem i hodet med det.

Gjennom økt kjennskap til barnets følelser, uttrykker mange terapeuter hvordan barnet *trer fram* på en ny måte. Dette virker konfliktdepende.

Når barna bringes fysisk inn ved kontoret, blir de reelle hovedpersoner for foreldre i konflikt. De sees og føles på en mye mer konkret måte, noe som reduserer sannsynligheten for krangel i rommet.

En terapeut beskrev hvordan det blir lettere for henne å tale barnas sak sammen med foreldrene etter at hun hadde møtt dem selv.

På denne måten får man bragt foreldrene inn i samme 'fan-klubben' igjen; den klubben som heier på akkurat disse barna, og ikke krangler om dem. Jeg hadde et sånt foreldrepar her. De bestemte seg for å begynne å stå på samme side av fotballbanen igjen når barnet spilte kamp, noe som de ikke hadde klart før.

Foreldre ansvarliggjøres

Ved å formidle barns stemme, viser man samtidig en forventning til at foreldre skal greie å opptre lyttende og omsorgsfullt i forhold til egne barn. En terapeut sa det slik:

Kloke foreldre lytter til barna sine. Og det er ingen foreldre som ikke har lyst å være kloke.

Å høre og videreformidle barns stemme, sees altså av flere terapeuter som en egen intervensjon som bidrar til ansvarliggjøring av foreldre:

Når vi har snakka med barn, er vi raske med å melde det tilbake til mor og far, og overlate ansvaret for fortsettelsen til dem.

Å lytte til og gjenkjenne barnets stemme bidrar i seg selv til ansvarliggjøringen av foreldre. I tillegg beskriver en terapeut hvordan terapeutens vitneposisjon også kan virke forpliktende:

Man blir et slags vitne som sikrer at barnet blir sett av andre enn bare foreldrene. Ved at barnet tas på alvor på denne måten, tar foreldrene i større grad innover seg barnets behov og perspektiv.

Terapeutisk effekt på barn

Det er en gjennomgående opplevelse blant terapeutene at barn setter pris på å komme til familievernkontoret. Barn opplever det som meningsfylt å fortelle og bli hørt, og dette ses av mange terapeuter som verdifullt og terapeutisk i seg selv for barn.

Mange barn sier at det er veldig viktig å komme og prate. I en krisesituasjon synes mange barn at det er deilig å komme til en nøytral tredjeperson. At selv om barn har foreldre som snakker helt fint med dem, er det fortsatt mange barn som synes det er godt å snakke med en tredjeperson.

Ofte har terapeutene fått høre fra foreldrene at barnet deres var *lettere* etter samtalen på familievernkontoret, og at de ønsker å komme tilbake dit senere.

Barn vil ofte tilbake. Første gangen de kommer er det litt skummelt. Og så blir de veldig komfortable. De gleder seg til å komme. Gleder seg til kakaoen og å fortsette å snakke.

Terapeutene uttrykker også at barn har godt av å bli sett og validert, selv de gangene foreldrene ikke klarer å gjøre forandringer for barna sine:

Det kan synliggjøre barnets virkelighet. Hjelp dem til å se at dette er en gyldig virkelighet.

Det å snakke med barn om at noen ganger får foreldrene deres det rett og slett ikke til, kan også være en måte å se barnet på. Barnet kan bekreftes på det som det har sagt, og på hvilke følelser det opplever. Jeg håper dette uansett kan gi barnet en erfaring med at dets stemme er viktig.

En terapeut beskrev hvordan hun flere ganger hadde påpekt direkte til barn hvordan hun så dem som klartenkte og forstandige i en vanskelig situasjon:

Mange ganger kan jeg tenke at barn og ungdom er både klokere og voksne enn sine foreldre. Da kan jeg ha sagt til dem ting som at 'Du er egentlig litt for klok for dine foreldre, du'. Selv i situasjoner der vi ikke klarer å endre foreldrene, ser jeg at dette kan være godt for barn å bli anerkjent på.

Og nettopp dette fokuset på ressurser hos barn, oppleves meningsfullt av terapeutene. I en av samtalene, sa en leder det på denne måten:

I familievernet kan barna komme og lette på trykket. De kan komme akkurat der de er, uten at man trenger å gå omveien om kartlegging eller diagnostisering. Terapeuten kan gå rett inn i rommet og starte en samtale om hvordan barnet har det. Fokuset er på normalitet i stedet for sykdom.

En terapeut i samme samtale supplerte:

Familievernet har dessuten god kompetanse på nettopp det å leve i en konfliktsone, og kan være med barn inn i dette temaet på en annen måte enn mange andre barnefaglige instanser.

Positive erfaringer for terapeuten ved å involvere barn

Bedre rådgivere

Mange av terapeutene beskriver hvordan det å treffe barna, utvider terapeutens repertoar for å hjelpe foreldrene. Man slipper å gjette eller basere seg på generell kunnskap. På denne måten stiller man sterkere som rådgiver for foreldre og barn. Selv der barna ikke har snakket direkte om vanskelige tema, får terapeuten ofte en klar magefølelse på hvordan foreldrene kan hjelpes videre:

I det hele tatt gir dette innblikket i barnets perspektiv unike muligheter til å snakke med og gi råd til foreldre uten å peke finger. Gjennom å høre fra barn direkte, hjelpes foreldre til å justere kursen videre. Dette kan gi foreldre mindre skyld og skam enn før, og dermed gjør de en bedre jobb for barna sine.

I tillegg til å snakke direkte med barna, får terapeutene også sett foreldrene i samspill med sine barn. Slike observasjoner bidrar også til å øke terapeutenes repertoar, forteller mange:

Og av og til, i saker der jeg har vært bekymret for foreldrekompetansen i meklingen, er jeg blitt veldig beroliget av å ha sett samspillskvaliteten mellom foreldre og barn. For her på kontoret blir man den verste utgaven av seg selv.

Det blir lettere å hjelpe foreldre til ikke å være i krigen. Når man får barna inn i rommet, framstår de voksne som foreldre med gode intensjoner, og ikke bare bitre eks-partnere. Når barnet er med, er det lettere å se fortvilelsen og frykten som foreldrene kommer med. Slike 'myke' følelser kan det være lettere å jobbe med enn bitterhet og hat.

Lyst, mening og økt trygghet

I tillegg til å oppleve det som meningsfylt å involvere barn, forteller flere av terapeutene at det er gøy å jobbe direkte med barn:

Vi liker det! Det er ikke 'pålagt'. Det er meningsfylt for oss!

Gjennom mengdetrening, ser vi at dette ikke var så skummelt likevel. Dette gir mestring til terapeutene.

En terapeut beskrev hvordan han hadde beveget seg fra mer til mindre frykt for å møte barn på denne måten:

Og så er det jo den redselen for at det skal gå gærnt. Jeg har ikke så mye erfaring på at det går så gærnt. Jeg har én erfaring på at det gikk gærnt, men det gikk bra til slutt.

Negative erfaringer og dilemmaer ved involvering av barn på familievernkontorene

Negative erfaringer for barn når de har blitt involvert

Når grunnen ikke er beredt godt nok

Terapeutene kan også fortelle om noen erfaringer med at ting *ikke* har blitt bedre for barna. Ting kan til og med ha blitt verre. Mange trekker her fram viktigheten av å berede grunn ordentlig med foreldrene før man treffer barna. Denne forberedelsen handler både om å gi foreldrene informasjon om hva som skal skje når barna kommer, samt hjelpe foreldrene å forberede sine barn på hva som skal skje ved familievernkontoret. Selv der terapeuten bestreber seg på å gjøre alt for å klargjøre ordentlig på forhånd, risikerer en at viktig informasjon likevel ikke kommer fram:

Av og til tror foreldre at barn forstår mer enn de gjør om voksensituasjonen. Vi har hatt barn i meklingssamtaler der barna ikke vet på langt nær så mye som foreldrene har forespeilet. Noen foreldre tenker at man ikke skal snakke med barna før de kommer hit.»

«Vi hadde et foreldrepar her som tok med barna uten å ha sagt noen ting om at de skulle skilles. De hadde tenkt at barna skulle få vite det her på familievernkontoret!

Flere terapeuter beskriver det som et dilemma, at man uansett hvor mye man forbereder og sjekker ut med foreldrene, aldri kan garantere seg hundre prosent mot at det glipper.

Det er vanskeligst når du opplever at foreldre ikke tar i mot det barnet sier til oss. Hvor dette øker konflikter, kanskje ting brukes mot barnet eller den andre forelderen. Kanskje har vi av og til ikke beredt grunnen nok. Andre ganger, til tross for godt beredt grunn, blir det vanskelig likevel.

Når foreldrene ikke klarer å ta inn budskapet

Et av store dilemmaene, er når foreldrene ikke klarer å gi barna noe tilbake på det de har formidlet. Noen ganger er foreldrene så låst i sitt eget, at kun terapeuten blir den som klarer å høre barnet. Dette er vanskelig. I disse sakene kan også terapeutene frykte at barna kjøres hardt etterpå. Foreldrene kan ha gitt samtykke både til at barna skal snakkes med og sagt at de vil lytte til innholdet. Og likevel kan ulike ideer forstyrre, slik at budskapet ikke har sjanse til å komme gjennom. I disse situasjonene kan barn sitte igjen med en opplevelse av at det ikke hjelper å gi beskjed, at det ikke nytter å snakke med noen:

Der vi har jobba med barna og tilbakemelding, og vi opplever at det ikke har noen nytteverdi. At barna på en måte har blitt lurt til å fortelle ting og til å åpne seg, så ser vi at det ikke berører foreldrene, at de bare vil fortsette å være som før. Det er sårt.

Noen ganger kan en til og med oppleve at ting blir verre etter at barna har vært til samtale:

Noen ganger kan jeg merke at jeg trekkes inn i et spill som bare resulterer i at konflikten øker, og det blir vanskeligere for barna etter at de har vært her. I noen saker der foreldrene har underliggende skjulte agendaer, vil det være vanskelig å nå frem til dem med barnas budskap.

Slike 'spill' som denne terapeuten viste til, oppstår gjerne i de tilfellene hvor mistroen mellom foreldrene er så stor at det blir for vanskelig. Og bare en mistanke kan være nok til å velte lasset, uavhengig om denne viser seg å stemme eller ikke:

Jeg opplever oftere at en forelder mistenker den andre for å manipulere barna enn at dette faktisk forekommer.

Terapeutene beskriver det som krevende når foreldre ikke tar i mot budskapet, og de som hjelpere blir vitner til at barns drømmer og håp går i knas. Som jenta som ønsket at foreldrene kunne arrangere et felles konfirmasjonsselskap på hennes store dag:

Hun håpet at mamma kunne bli venner igjen med venninna til pappa, at farmor kunne se bunaden som hun hadde fått av mormor... Hun hadde så mange bilder i hodet! Så sier bare far i tilbakemeldingen med jenta til stede, at det blir ikke snakk om. 'Jeg skal ikke i noe selskap med hun der og hennes familie, så det blir to selskaper. Og ansiktet til jenta bare datt fra hverandre. Det var... tøff tilbakemelding.

Når barn ikke snakker fritt

Noen ganger snakker ikke barn fritt på familievernkontoret.

Når du ser barn som er tause, ikke sier noen ting. Det er ubehagelig, synes jeg. Når du ser at barnet ikke føler seg fri til å snakke.

Det skjedde med en sak jeg stod i. Barnet snakka mye første gang, neste samtale var han helt taus.

Denne terapeuten så slike samtalehemninger i sammenheng med barns avhengighet til voksne:

Det kan være vanskelige, ubehagelige saker. Forskningen til Tjersland og Guldbrandsen viste jo at ingen barn som var utsatt for overgrep sa dette til terapeuten. De sa det til mor. Er det noe med at vi kommer inn, har ikke noe relasjon. Og så skal de liksom åpne seg for oss. Jeg tenker det skal mye til.

Når foreldre oppfører seg dårlig foran barna

Flere terapeuter forteller om hvordan det kan oppstå vanskelige situasjoner for barn, der foreldrene ikke klarer å regulere seg sammen med dem. Dette fører noen ganger til at barn opplever ubehag og press, og går helt på tvers av hva terapeutene ønsker for barna. I noen tilfeller forteller terapeutene hvordan de da må avbryte timen og forløpet:

En av sakene jeg hadde ganske tidlig. Vi hadde snakket om det på forhånd, at hvis datteren skal være med, må vi snakke sammen på en ålreit måte. Og så gjorde de ikke det. Særlig mor. Da sa jeg at sånn kan vi ikke snakke sammen når datteren deres er til stede, så skjerp dere. Til slutt måtte vi bryte.

Det er vanskelig når den ene av eller begge foreldrene ikke greier å regulere seg. Selv om vi har beredt grunnen. Av og til gjør vi ikke dette godt nok.

Når barna ikke selv vil komme

Det er frivillig å komme til familievernkontoret, også for barna. Dette er det viktig å holde oppe. Av og til kan foreldrenes ønske om at barna skal bli hørt, være så sterkt, at de overstyrer barna. En terapeut beskrev en ivrig forelder på denne måten:

Jeg husker en mor som på det nærmeste drog tiåringen sin gjennom døra på familievernkontoret, og ville ikke høre noe annet fra hverken barnet eller terapeuten. Vi må unngå slike situasjoner. Det å bli hørt og møtt er en rett som tilbys barn, og ikke en plikt!

En terapeut var opptatt av at hun måtte finne gode måter å manøvrere på når slike situasjoner oppstår:

Og så er det jo et dilemma i de sakene der barna ikke vil. Der foreldrene skyver barna litt foran seg, og barna ikke vil. Det er jo et metodeproblem, hvordan vi skal forholde oss til det. Sånn at vi ikke blir vitne til eller godkjenner dette.

Negative erfaringer for terapeuten ved å involvere barn

Mer tyngende ansvar

Flere av terapeutene, beskriver hvordan det å snakke direkte med barn, medfører en langt større og mer tyngende forpliktelse som hjelper:

Dette er den etiske fordring. Når du møter et barns ansikt, har du et ansvar.

Selve samtalen er mer krevende. Det krever litt ekstra med barnesamtaler. Man må være opplagt. Ikke bare sitte og ta i mot. Og hvis det kommer heavy informasjon... Det er krevende å vite om barnas liv. Å føle ansvaret.

Når man snakker med barn, kan det også dukke opp uventet og alvorlig informasjon om barn som lever med omsorgssvikt. I disse sakene forpliktes terapeutene på å handle.

Hvis barn sier fra om vold, må vi gjøre noe. Barn som er utsatt for psykisk eller fysisk vold.

Det er noen saker hvor det har blitt tydelig med seksuelle overgrep underveis. At man kommer inn i en vanlig terapisituasjon, og blir en betydningsfull annen.

Terapeutene beskriver å stå i vanskelige avveier der de både skal forholde seg til lovverk og til taushetsavtalen man har gjort med barnet. I tillegg til å melde fra til barnevernet når

dette trengs, er det også dilemmaer knyttet til hvordan foreldrene skal involveres. En leder formulerte det slik:

Vi skal vurdere hvor mye og på hvilken måte vi skal bringe ting tilbake til foreldrene. Hvilken vei skal vi gå? Og er foreldrene klare til å ta i mot og ta på alvor det som barnet uttrykker? Ikke alle foreldre klarer dette, til tross for at terapeutene gjør sitt beste for å gi gode retningslinjer. Når foreldrene handler på tvers av disse, får barna det bare verre.

Mer arbeidskrevende

Involvering av barn på familievernkontorene, genererer flere arbeidstimer. Noen terapeuter trekker fram hvordan dette tidvis kan føles som en uløselig tidskabal.

Det er ikke noe tvil om at det å jobbe med barn skaper mere arbeid for oss. Som en jente som syntes det var vanskelig med stemoren sin. Da måtte jeg ta en runde med far og mor, og så en runde med alle de fire voksne som var rundt barna.. Jeg gjorde mye mer enn det jeg ville gjort hvis jeg bare hadde truffet foreldrene, og far hadde forklart alt med mors sjalusi. Da ville jeg på en måte ikke kunnet si noe mer, og ville nok ha avslutta meklingen.

Opplevelse av press ovenfra

Flere terapeuter har fortalt om hvordan de kan oppleve en slags motvilje mot det de kan oppleve som for sterke føringer fra BUF-dir. De kan oppleve at det ikke er rom for terapeutisk skjønn i hver enkelt sak, og at man forventes å skulle snakke med alle barn uansett. En av lederne uttrykte det på denne måten:

Det er viktig at vi er kritiske og gjør vår egen vurdering. Når du har en magefølelse på at noe er feil, skal du følge intuisjonen. Det er farlig med kampanjer som sier ikke hør på magefølelsen. Det er ikke sånn at jo flere barn, jo bedre – uansett. Jeg er skeptisk til haleluja-kampanjer. Vi må ha fagligheten i behold, og være kritiske til det vi driver med.

Avslutning: Noen tanker for veien videre i Region Øst

Vi må holde trykket oppe

Å involvere barn i arbeidet ved familievernkontorene beskrives i samtalene å gi positive ringvirkninger, både for barn, foreldre og terapeuter. Jeg selv sitter igjen med en økt forståelse og respekt for arbeidet som gjøres, spesielt i saker hvor barn blir fanget i konfliktsonen mellom far og mor. Her sitter familievernet på en unik kompetanse. Dette handler om flere variabler. For det første er familievernet eksperter på relasjon og konflikt. I tillegg – eller som en følge av nettopp dette – bestreber vi oss på å møte foreldre og barn der de er, uten å skulle utrede eller diagnostisere for feil og mangler. Vi leter etter ressurser i det vanskelige, og vi klarer ofte å gå på med ekstra mot når barn er involvert.

Samtidig som man har hentet mange positive erfaringer fra arbeidet med barn, beskrives også gjenværende utfordringer ved kontorene. Hvordan sikrer man for eksempel god barnehjelp i saker hvor foreldrenes fiendskap mot hverandre blir overstyrende? Mange terapeuter har fortalt hvordan akkurat disse sakene kan skape terapeutiske utfordringer som er vanskelige å løse.

Flere grep har bidratt til å styrke barnets stemme ved familievernkontorene. Mange har nevnt hvordan en kombinasjon av indre prosesser ved det enkelte kontor, faglig input på regionssamlinger, samt eksterne føringer har påvirket retningen og antallet barn som kontoret har snakket med.

Et godt grunnarbeid er gjort. Resten gjør seg ikke selv. Det er nødvendig å jobbe aktivt for å ivareta og videreutvikle arbeidet herfra. Mange terapeuter kommenterer på nettopp dette. Noen beskriver hvordan det kan gå i perioder ved kontoret, og at frekvens og hyppighet man treffer barn med, går litt opp og ned. Dette kan variere med hva man for tiden er opptatt av som kontor. Som en av lederne påpekte, så holder arbeidet med barn seg foreløpig ikke varmt av seg selv. Man trenger fokus og drahjelp.

Noen medarbeidere beskriver også å oppleve eller frykte at barnetemaet er en forbigående ting som BUF-etat er opptatt av akkurat nå, og som vil passere om en stund. De forteller om hvordan ulike prioriteringsområder har kommet og gått gjennom årenes løp, og gir uttrykk for å være litt avventende til hvorvidt dette fagfokuset er noe som virkelig vil vare.

Aktive grep må tas for å sikre videre retning og kompetanseutvikling. Samtidig som mye av dette arbeidet vil foregå lokalt, er det også viktig at man fokuserer og styrker fokus fra sentralt hold. Flere av de jeg snakket med i intervjuunden, trakk fram nettopp hvordan føringer og kompetansehevende tiltak fra BUF-etat hadde bidratt til økt gjennomføringsgrad ved kontoret.

Slik jeg ser det, blir det viktig å *fortsette* med tiltak som styrker og videreutvikler terapeutisk kompetanse på dette området. Noen har levende fortalt om hvordan møter med dyktige barnefaglige personer som Haldor Øvre Eide eller Anne Kirsti Ruud har satt spor ved kontorets praksis. Andre har det å bli ordentlig introdusert for Asker-og Bærum-modellen gitt stor inspirasjon og økt grad av barnedeltagelse ved kontoret. Andre igjen har trukket fram fagsamling rundt BiM-modellen i mekling på Fornebu våren 2015 som et viktig startpunkt for dem. Felles for alle jeg har snakket med, er en erfaring med at *kunnskap inspirerer*.

Over tid trenger vi å etablere en kultur for involvering av barn. Derfor må vi fortsette å legge til rette for økt kunnskapsvekst og inspirasjon i regionen. Gjennom kommende meklings-og fagsamlinger trenger vi å lære, erfare og dele mere med hverandre.

Noen temaer videre

Som fagfelt er vi blitt gode generalister på å hjelpe barn med foreldre i samlivsbrudd og konflikt. Vi har ervervet redskaper og kompetanse til å hjelpe mange som sliter. Denne kunnskapen må holdes varm og videreføres. Dette ser jeg som et eget, viktig utviklingsområde.

Samtidig ser jeg noen områder som peker seg ut som mulige nye utfordringer for familievernnet å gripe fatt i:

Barn i de alvorligste høykonfliktsakene

Mange terapeuter trekker fram at noe av det vanskeligste vi jobber med, er når barn fanges i de aller tøffeste foreldrekonfliktene. Her beskriver mange terapeuter følelsen av å komme til kort. Det kan både være vanskelig å komme i posisjon, berede grunn og å komme inn med budskapet til foreldrene. Her trenger vi styrket kompetanse for å bli bedre barne-hjelpere i sakene med høyest konflikt.

Barn tidlig inn for å forebygge

Hvordan kan vi organisere oss for å komme tidligere inn til flere barn? Ved Nedre Romerike-kontoret prøver de ut et undervisningsopplegg mot barn og unge som fokuserer på relasjoner og følelser. Ved Homansbyen ønsker man å gjennomføre informasjonsmøte til barn i forbindelse med foreldremekling. Flere prøver ut mekling etter BiM-modellen. Det gjøres mange gode erfaringer ved de forskjellige kontorene. Hvordan kan vi utveksle erfaringer og forme veien videre her?

Økt samarbeid på tvers av kontorene

I forlengelsen av ovennevnte punkt, er det viktig å øke samarbeidet mellom kontorene i regionen. Kunnskapsdeling mellom kontorene ved veiledning, workshops og foredrag kan være aktuelt. På denne måten kan vi kanskje få til at erfaringene beskrevet i denne rapporten kan flyter mer fritt mellom ulike kontor, i stedet for at spesifikk kunnskap og kompetanse knyttes til spesifikke kontor.

Ytterligere dokumentering og systematisering

Erfaring og mengdetrening har bidratt til å gjøre oss bedre. Slik skal det fortsette å være. Samtidig trenger vi å jobbe aktivt med å dokumentere og systematisere arbeidet vi gjør. Ved å rette fugleperspektivet på oss selv, får vi sortert, reflektert og dermed utviklet fagfeltet videre. Samtidig bidrar skriftliggjøring til at arbeidet vårt faktisk blir synliggjort, både internt og eksternt.

